

Yashil

IQTISODIYOT va TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, siyosiy, ilmiy, ommabop jurnal

2
0
2
4

No 5

- 08.00.01 Iqtisodiyot nazariyasi
- 08.00.02 Makroiqtisodiyot
- 08.00.03 Sanoat iqtisodiyoti
- 08.00.04 Qishloq xo'jaligi iqtisodiyoti
- 08.00.05 Xizmat ko'rsatish tarmoqlari iqtisodiyoti
- 08.00.06 Ekonometrika va statistika
- 08.00.07 Moliya, pul muomalasi va kredit
- 08.00.08 Buxgalteriya hisobi, iqtisodiy tahlil va audit
- 08.00.09 Jahon iqtisodiyoti
- 08.00.10 Demografiya. Mehnat iqtisodiyoti
- 08.00.11 Marketing
- 08.00.12 Mintaqaviy iqtisodiyot
- 08.00.13 Menejment
- 08.00.14 Iqtisodiyotda axborot tizimlari va texnologiyalari
- 08.00.15 Tadbirkorlik va kichik biznes iqtisodiyoti
- 08.00.16 Raqamli iqtisodiyot va xalqaro raqamli integratsiya
- 08.00.17 Turizm va mehmonxona faoliyati

74-91 xalqaro daraja
ISSN: 2992-8982

Yashil

IQTISODIYOT va TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, siyosiy, ilmiy, ommabop jurnal

Bosh muharrir:

Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich

Bosh muharrir o'rinbosari:

Karimov Norboy G'aniyevich

Elektron nashr. 910 sahifa.

E'lon qilishga 2024-yil 30-mayda ruxsat etildi.

Muharrir:

Qurbonov Sherzod Ismatillayevich

Tahrir hay'ati:

Salimov Oqil Umrzoqovich, O'zbekiston fanlar akademiyasi akademigi
Abduraxmanov Kalandar Xodjayevich, O'zbekiston fanlar akademiyasi akademigi
Rae Kvon Chung, Janubiy Koreya, TDIU faxriy professori, "Nobel" mukofoti laureati
Osman Mesten, Turkiya parlamenti a'zosi, Turkiya – O'zbekiston do'stlik jamiyati rahbari
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich, t.f.d., prof., O'zR Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vaziri
Buzrukxonov Sarvarxon Munavvarxonovich, i.f.d., O'zR Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vaziri o'rinbosari
Axmedov Durbek Kudratillayevich, i.f.d., prof., O'zR Oliy Majlisi qonunchilik palatasi deputati
Axmedov Sayfullo Normatovich i.f.n., professor, MIM akademiyasi rektori
Xudoyqulov Sadirdin Karimovich, i.f.d., prof., TDIU YoMMMIB birinchi prorektori
Abduraxmanova Gulnora Kalandarovna, i.f.d., prof., TDIU Ilmiy ishlar va innovatsiyalar bo'yicha prorektori
Kalonov Muxiddin Baxritdinovich, i.f.d., prof., "O'IRIAM" ilmiy tadqiqot markazi direktori – prorektor
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, i.f.d., TMI professori
Samadov Asqarjon Nishonovich, i.f.n., TDIU professori
Slizovskiy Dimitriy Yegorovich, t.f.d., Rossiya xalqlar do'stligi universiteti professori
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, i.f.d., prof., Xalqaro "Nordik" universiteti rektori
Aliyev Bekdavlat Aliyevich, f.f.d., TDIU professori
Axmedov Ikrom Akramovich, i.f.d. TDIU professori
Po'latov Baxtiyor Alimovich, t.f.d., profesor
Eshtayev Alisher Abdug'aniyevich, i.f.d., TDIU professori
Isakov Janabay Yakubbayevich, i.f.d., TDIU professori
Musyeva Shoirazimovna, SamDu IS instituti professori
Axmedov Javohir Jamolovich, i.f.f.d., "El-yurt umidi" jamg'armasi ijrochi direktori o'rinbosari
Toxirov Jaloliddin Ochil o'g'li, t.f.f.d., TAQU katta o'qituvchisi
Xalikov Suyun Ravshanovich, i. f. n., TDAU dotsenti
Kamilova Iroda Xusniddinovna, i.f.f.d., TDIU dotsenti
Nosirova Nargiza Jamoliddin qizi, i.f.f.d., TDIU dotsenti
Rustamov Ilhomiddin, f.f.n., Farg'ona davlat universiteti dotsenti
Fayziyev Oybek Raximovich, i.f.f.d. (PhD), Alfraganus universiteti dotsenti
Sevil Piriyeva Karaman, PhD, Turkiya Anqara universiteti doktoranti
Mirzaliyev Sanjar Maxamatjon o'g'li, TDIU mustaqil tadqiqotchisi
Utayev Uktam Choriyevich, O'zR Bosh prokuraturasi boshqarma boshlig'i o'rinbosari
Ochilov Farxod, O'zR Bosh prokuraturasi iqtisodiy jinoyatlarga qarshi kurashish departamenti bo'limi boshlig'i
Yaxshiboyeva Laylo Abdisattorovna, TDIU katta o'qituvchisi

Ekspertlar kengashi:

Berkinov Bazarbay, iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Hakimov Ziyodulla Ahmadovich, i.f.d, TDIU dotsenti
Tuxtabayev Jamshid Sharafetdinovich, i.f.f.d, TDIU dotsenti
Xamidova Faridaxon Abdulkarim qizi, i.f.d., TMI dotsenti
Babayeva Zuhra Yuldashevna, TDIU mustaqil tadqiqotchisi

Muassis: "Ma'rifat-print-media" MChJ

Hamkorlarimiz: Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti, O'zR Tabiat resurslari vazirligi, O'zR Bosh prokuraturasi huzuridagi IJQK departamenti.

MUNDARIJA

Uy-joy qurilishi madaniyati, uning o'ziga xos xususiyatlari va tamoyillari.....	10
Davletov Islambek Xalikovich, Zikrullayev Valixon G'aybullayev o'g'li	
Hududlar investitsiya muhitini oshirish muammolari.....	16
Akbarov Bekmurod Miryakubovich	
Qoraqalpog'iston Respublikasi ellikqal'a tumanida turizm klasterini joriy qilish mexanizmi.....	22
Norchayev Asatullo Norbo'tayevich	
Small Business and Private Entrepreneurship is the Priority Direction of Our Country's Economy.....	28
Tulagan Tukhtaraliev, G'aniev Muhammadjon Xalilovich	
Resurs soliqlarini soliqqa tortish mexanizmlarini takomillashtirish.....	31
Tursunova Zulayxo Abdujobir qizi	
O'zbekistonda muqobil energiya manbalaridan foydalanish elektrotexnika sanoati rivojlanishining istiqboli sifatida.....	34
Uraimjonov Azizbek Raxmonjon o'g'li	
Oliy ta'limning raqobatbardoshligini ta'minlashda ta'lim sifatining mohiyati va asosiy tamoyillari (O'zbekiston misolida).....	40
Egamov Sevinchbek Maxsud o'g'li	
Financial Mechanisms of Supporting Textile Products Export.....	46
Gaybullayeva Gulbaxor Maxmudovna, Yakubova Ugiloy Mamasoliyevna	
O'zbekiston Respublikasida hududlarni mutanosib barqaror rivojlantirish masalalari va yechimlari.....	49
Hojiyev Tal'at Toshpo'latovich	
Raqamli iqtisodiyot sharoitida ayollar biznesini shakllantirish yo'llari.....	54
Ibodullayeva Malohat Sirojiddin qizi	
Davlatning iqtisodiy xavfsizligini ta'minlashda qishloq xo'jaligini rivojlantirishning xorijiy tajribasi.....	57
Bekmirzayev Mirzoxid Adashaliyevich	
Turizm sohasi rivojlanishining istiqbollari.....	61
Ergashev Rahmatulla Xidirovich, Jabborova Zuhra Abdig'ani qizi	
Jahonda kabel bozorini rivojlantirish xususiyatlari va tendensiyalari.....	68
Uralov Olimjon Mahammadjonovich	
Namangan viloyatida yoshlarning iqtisodiy faolligi ko'rsatkichlari dinamikasini tahlil qilish.....	72
Mirzatov Baxtiyor Toxirovich	
Turizm sohasiga malakali kadrlar tayyorlashdagi muammolar va ularning yechimlari borasida tavsiyalar.....	77
A. I. Raxmatov	
Трансформация внешнеторговых связей Республики Узбекистана.....	83
Ахмедова (Жабборова) Нилуфар Икболжон кизи	
Korxonalarda investitsiyalarni moliyalashtirish manbalari va usullarining tahlili.....	88
Kuziyeva Nargiza Ramazanovna, Xusanov Faxriddin Jamoliddin o'g'li	
Turizmning mohiyati xususida nazariy yondoshuvlar va ularning tahlili.....	94
R. I. Pardayev	
Katta hajmga ega bo'lgan maxsus qurtxonalarda boqilayotgan ipak qurtlariga harorat va namlikni ta'siri.....	101
Raxmanova Xurinisho Egamovna	
Mahalliy byudjet daromadlarini shakllantirishda mahalliy soliqlar va soliqdan tashqari tushumlarning ahamiyati.....	104
Rajjaboyeva Dildora Zakirovna	
Banklarda stress-test asosida ESG-risklarni baholash.....	110
Nilufar Sharipova	
Yashil iqtisodiyotni rivojlantirishda banklarda ekologik va ijtimoiy risklarni baholash va boshqarish tizimini joriy etishning ahamiyati.....	114
Karimov Shamsiddin Akram o'g'li	
Qimmatli qog'ozlarni qiymatini baholash usullari va modellari.....	122
Botirxo'ja Aziza Faxmuddin qizi	
Sanoat ishlab chiqarishda diversifikatsiyaning nazariy asoslari.....	127
Davronbek Sharibjonovich Raximov	
Mamlakatimizda innovatsiyalarni moliyalashtirishning amaldagi holati tahlili.....	133
Aminov Farrux Farxadovich	

Raqamli iqtisodiyotda moliyaviy hisobot tahlilini takomillashtirishning o'ziga xos xususiyatlari.....	138
G. J. Jumayeva	
Qurilish sohasida logistika tizimlariga zamonaviy texnologiyalar bilan ta'minlanganlarning amaliy jihatlari....	141
Mirsodiqov Abdulla Tursunaliyevich	
Raqamli iqtisodiyot sharoitida inson kapitalini boshqarishdagi muammolar	146
Nematova Shaxlo Egamberdiyevna	
Aholi daromdlari va omonatlarini shakllantirishning nazariy asoslari.....	149
Xakimov Zohid Norbo'tayevich	
Tasvirlarga raqamli ishlov berish jarayonini intellektuallashtirish algoritmini yaratish.....	158
Zoirov O'lmas Erkin o'g'li	
Mintaqa iqtisodiyotida investitsiya faoliyatini moliyalashtirish samaradorligini baholash	164
Chilmatova Dilnoza Abdurahimovna	
Возможности внедрения и развития исламских банковских продуктов в рынок Узбекистана.....	168
Иноятowa Камoла Фуркатовна	
Davlat xizmatchisi faoliyatida ijtimoiy javobgarlikning o'rni	172
X. X. Ikramov	
Korporativ boshqaruv tizimida buxgalteriya hisobini tashkil qilishning o'ziga xos xususiyatlari	176
Abdug'aniyev Muhammadamin Abdug'affor o'g'li	
Hududiy kambag'allik chegaralarini aniqlashning ahamiyati (Qashqadaryo viloyati misolida).....	182
Hamdamov Shahzod Ilhom o'g'li, Alisher Yunusaliyevich Safarov	
Kichik biznesga mahalliy investitsiyalarni jalb qilish va ulardan samarali foydalanishda franshizaning roli	189
Rabimqulov Sherzod Murtozayevich	
Tijorat banklarida marketing strategiyalaridan foydalanishning ilmiy-nazariy asoslari	193
Maxamadjanov Akbar Maxamadaliyevich	
Davlat sherikchilik asosida maktab va maktabgacha ta'lim moliyashtirishligini o'ziga xos xususiyatligi.....	198
Boltaboev Murodbek Aybekovich	
Moliyaviy savodxonlikni rivojlantirish davr talabi	203
X. I. Boyev	
Banklarda chakana kreditlash turlari va ularni raqamli transformatsiya qilishning zarurligi	207
Axmedova Dilrabo Kurbondurdi qizi	
Rasmiy ish bilan bandlik – aholining munosib turmush darajasini ta'minlash demak.....	216
Farhod Bagibekovich Xalimbetov	
Jismoniy shaxslardan olinadigan daromad solig'i uchun qo'llaniladigan soliq imtiyozlarining amaldagi holati va tahlili.....	220
Valiyeva Sayyora Xushbaqovna	
Автомобильная промышленности развитых стран: становление, развитие, пути совершенствования.....	227
Назарова Раъно Рустамовна, Абдухамидова Мафтуна Турсуналт кизи	
Влияние цифровизации на внешнеэкономическую деятельность	232
Шермаматова Ирода Ойбековна, Тиллаев Хуршиджон Сулаймон ўгли	
ИИ в банковском бизнесе: ключ к конкурентной привлекательности	238
Фаттахова Муниса Абдухамитовна	
Tijorat banklari kapitalining iqtisodiy mazmuni va uning tarkibi	243
Ergashev Axmadjon Maxmudjon o'g'li	
Особенности банковского кредитования и факторы препятствующие финансово-кредитной поддержке субъектов сферы туристических услуг.....	248
Розоков Мухаммадазиз Мансурович	
Factoring Operations in Banks.....	253
Boykabilova Iroda, Davronova Dilnoza Damirovna	
Moliyaviy sektordagi aksiyadorlik jamiyatlarining korporativ strategiyasini shakllantirishda risklarni bartaraf etish.....	257
Jaxongirov Rustam Jaxongirovich, Xo'jamurodov Asqarjon Jalolovich	
O'zbekistonning jozibador investitsiya muhitini yaratishda huquqiy asoslarni yanada takomillashtirishning ilmiy va amaliy zaruriyati	264
Oybek Elmuratov	
Qurilish materiallarini ishlab chiqarish korxonalarining boshqarish tizimini takomillashtirish.....	268
Uzakova Umida Ruzievna	

Tashkent Economy – Locomotive of the Country's Economy	274
Akramova Aziza Abduvohidovna, Maqsudov Bunyod Abdusamadovich	
O'zbekiston Respublikasida ishbilarmonlik turizmining tashkiliy-iqtisodiy mexanizmini takomillashtirish yo'llari	278
Musayeva Shoira Azimovna, Usmonova Dilfuza Ilhomovna	
Mintaqalar iqtisodiyotining barqaror o'sishini ta'minlashda investitsiyalardan samarali foydalanish mezonlari va ularni hisoblash usullari	284
Norqobilov Nusrat Norsaitovich	
Marketing strategiyasi: raqobatchilik sharoitida tadbirkorlik faoliyatini yuritishning rivojlantirilishi	288
Kutbitdinova Moxigul Inoyatovna, Matrizayeva Dilaram Yusubayevna	
Mahalliy budjetlar mablag'laridan samarali foydalanishni ta'minlashning eng asosiy istiqbolli yo'nalishi	295
S. Y. Ismoilova	
Atrof-muhitga zararsiz, tabiiy tarkibli korroziya ingibitorlari turlarini tahlil qilish	300
Qurbonova Firuza Solexovna	
Oliy ta'lim muassasalarida xarajatlar smetalari ijrosi hisobini yuritish tartibi	306
AbdulAziz Norqo'chqorov Ziyadullayevich	
Tijorat banklarining investitsion faoliyati samaradorligi va uni rivojlantirish yo'llari	312
Olimova Nodira Xamrakovna	
Baholangan majburiyatlar hisobini takomillashtirish	324
Ochilov Farxodjon Shavkatjon o'g'li	
Qurilish-pudrat tashkilotlarida auditorlik tekshiruvda faoliyat uzluksizligini baholash	331
Tulovov Erkinjon To'liqin o'g'li	
Основные направления развития инвестиционной деятельности предприятий	335
Махкамова Надира Саидмуратовна	
Milliy statistika axborot tizimlarining funksional jihatlari va o'ziga xos xususiyatlarining tahlili	340
Otajonova Gulhayo Maqsud qizi	
Kichik biznes va xususiy tadbirkorlik faoliyatini boshqarish axborot tizimini modellashtirish	345
Xudoyorov Laziz Niyozovich, Ergashova Nargiza Boboxonovna	
Mamlakatimizda aksiz to'lanadigan tovarlarni soliqqa tortish usullari	351
Alimardonov Muxammadi Ibragimovich, Qarshiyev Daniyar Eshpulatovich	
Iqtisodiy rivojlanish sharoitida investitsiya loyihalarini jalb qilgan mablag'lar orqali moliyalashtirishning zarurligi	357
Amonova Dilafro'z O'tkurovna	
To'lov tashkilotlarini tashkil etishda xatarlarni boshqarish	362
Axmedov Miraziz Alisherovich	
Korxonada inson kapitalini rivojlantirish tizimi va konsepsiyasini takomillashtirish imkoniyatlari	367
Hamrokulov M. O.	
Iqtisodiyotni modernizatsiyalash sharoitida kichik sanoat zonalari faoliyatining zarurligi va iqtisodiy-huquqiy maqomi	375
Shodmonqulov Kamoliddin Murodillayevich	
Bank tizimida marketing faoliyati orqali yangi innovatsion xizmatlarni joriy etishning zamonaviy holati	379
Raxmatov Temur Sotiboldiyevich	
Экономическая сущность инновационной деятельности в банковском секторе	388
Шадиева Дилдора Хамидовна	
Yengil sanoat taraqqiyotining xitoy tajribasi va undan o'zbekistonda foydalanish imkoniyatlari	392
Jumaniyazova Feruza Rajabovna	
Tut parvonasi zararkunandasining biologik tarqalishi va zararini oldini olish choralari	402
Oybek Toshmurovich Karimov	
Ijtimoiy adolat va ayollar huquqlari: kasbiy kamsitish	406
Iminova Nargizaxon Akramovna	
Ishsizlik nafaqalari tayinlash va xalqaro tajriba	412
Sholdarov Dilshod Azimiddin o'g'li	
Takroriy ekinlar urug'ini to'g'ridan-to'g'ri nol ishlov berish orqali ekadigan qurilmaga tushadigan yuklamaning nazariy tadqiqoti	418
Abdullayev Baxodirjon Valijon o'g'li	
Banklarida jinoiy faoliyatdan olingan daromadlarni legallashtirishga qarshi kurashish tizimining roli	422
Abdullayeva Dildora Qudratovna	

Biologik aktivlar hisobini moliyaviy hisobotning xalqaro standartari asosida tashkil etishning uslubiy jihatlari	425
Adxamov Samariddin	
Barqaror iqtisodiy o'sishga erishishda to'g'ridan to'g'ri xorijiy investitsiyalarning ahamiyati.....	430
Asqarova Mavluda Turabovna, Otajonova Charosxon Polvonquli qizi	
Ilmiy-innovatsion iqtisodiyotda suv xo'jaligini rivojlantirish muammolari, yechimlar va natijalar: fundamental asosda.....	435
Babadjanov Abdirashid Musayevich	
Budjet tashkilotlarida buxgalteriya hisobini yuritishning milliy va xalqaro standartlari.....	441
Maxamadaliyeva MahliyoXon Maxamadmurod qizi	
Tijorat banklari aktivlari va ularni samarali boshqarish nazariy asoslari	448
Masharipov Maxmud Bekturdiyevich	
Tijorat banklarning moliyaviy faoliyatida yuzaga keladigan xavf-xatar va uning mohiyati	453
Rashidov Raximjon Iskandarovich, Abduraxmonov Anvar Akbar o'g'li	
Kichik sanoat zonalarini barpo etish va rivojlantirish omillari va hozirgi holatining tahlili	459
Samijonov Musobek G'ayratjon o'g'li	
Moliyaviy menejment tizimi samaradorligini oshirishda raqamli marketing strategiyasidan foydalanish	466
Sobirjonov Sanjar Sobirjonovich	
O'zbekiston Respublikasi moliyaviy tizimida byudjetdan tashqari jamg'armalarning ahamiyati va o'rni	473
Babanazarova Gulzar Ziautdinovna, Ajibayeva Raiiya Maxsudovna	
Aholi daromadlarini oshirishda asalarichilikning o'rni	479
Xudayarova Zuxra Yuldashevna	
Цифровые и традиционные методы сбора информации в маркетинговых исследованиях: сравнительный анализ	482
Бекназова Комилахон Миркамол кизи	
Tijorat banklari faoliyatida iqtisodiy risklar va ularni nazariy asoslari.....	490
Burxonov Asliddin Asqar o'g'li	
Biznes tuzilmalarini diversifikatsiya qilish modellari va usullari hamda innovatsion rivojlanish strategiyalarining qiyosiy tavsifi.....	497
Matyoqubova Dilfuza Olimboyevna	
Тенденции развития пищевой промышленности Узбекистана.....	503
Назарова Раъно Рустамовна, Нигматуллаева Гульчехра Нуруллаевна	
Soliq-bojxona siyosatining dolzarb masalalari va ularni takomillashtirish yo'nalishlari.....	509
Usmonov Kaxramonjon Akbaraliyevich	
Статистический анализ факторов, влияющих на бренд молока и молочных продуктов в Узбекистане	513
Холдарова Фариза Тухтабаевна	
Правовое регулирование рынка цифровых активов и криптовалют.....	519
Якубова Ш. Ш., Рашидов Рохимжон Искандарович	
Efficiency of Internal Audit Service and Report Improvement: Control of Sanatorium-Wellness Institution	528
Shafkarov Fahriddin Khudaiberdievich	
Development of Digital TV Services in the Conditions of Digitalization of the Economy.....	534
Farhad Karimov	
Kichik biznes faoliyatida muhim muvaffaqiyat omillarini belgilashning ahamiyati va ularni baholash.....	538
Kabulova Nurgozal Umirbek qizi	
Barqaror iqtisodiy o'sishni ekonometrik tadqiq etish	541
Muminova Maxbuba Abduvafboyevna	
Korxonaning moliyaviy-xo'jalik faoliyati ko'rsatkichlarini baholash.....	548
Musurmonova Mahbuba Omonovna	
Tadbirkorlik subyektlari tashqi savdo faoliyatini ichki tartibga solishni takomillashtirishning ayrim jihatlari..	552
To'rayev Nurbek Muxammadovich	
Temir yo'l transportida xizmat ko'rsatish jarayonini rivojlantirishning retseptiv tahlili	557
Raxmonov G'ayrat Ismatulloyevich	
Strategik boshqaruv hisobi va uning uslubiyotini takomillashtirish masalalari.....	562
Sharipova Shoxida Abdinabiyevna	
O'zbekiston Respublikasida "yashil" iqtisodiyotni qo'llab-quvvatlashning iqtisodiy mexanizmlari.....	567
Shodmonov Ruslan G'olib o'g'li	
Institutsional investorlar faoliyatini tashkil etishning kontseptual jihatlari	574
Sultanov Maxmud Axmedovich	

Tijorat banklari foydasini soliqqa tortishning ayrim me'yoriy-huquqiy asoslari.....	578
Turanov M. Sh.	
O'zbekiston Respublikasi iqtisodiyotining rivojlanishida tijorat banklarining o'rni.....	586
Zubaydullayeva Zulayxo Karimovna, Kaxarova Dildora Erkinovna	
O'zbekistonda tayyor kiyimlar bozori ko'lamini oshirishda marketing strategiyalarining samaradorligi.....	596
Urazov Mansur Musurmanovich	
Yevropaga barqaror eksport va qishloq xo'jaligida yashil rivojlanish uchun Mosh bozori strategiyalarining ta'sirini baholash.....	599
Valiyeva Aziza Anvar qizi	
Rangli tasvirlarga raqamli ishlov berish jarayonlarini paralellashtirish.....	605
Xidirova Barchinoy Ilxomovna	
Korxonalarda ishchi personal ehtiyojlarini motivatsiyaga ta'siri.....	610
Aripov Oybek Abdullayevich, Axmedov Muzaffar Shokirjonovich	
Цифровые и традиционные методы сбора информации в маркетинговых исследованиях: сравнительный анализ.....	615
Бекназова Комилахон Миркамол кизи	
Iqtisodiyotning erkinlashtirilishi sharoitlarida kichik biznes sektori rivojlanishining imkoniyatlari.....	623
Botirova R. A., Sirojiddinov I. Q.	
Positioning Textile Products in Competitive Strategy.....	626
Икрамова Нодира Бурхон кизи	
Sanoatni tarkibiy o'zgarishlar asosida maqbullashtirish va samaradorlik ko'rsatkichlarini prognozlash.....	631
Kasimov Azamat Abduraimovich	
O'zbekiston Respublikasi budjetini shakllanishida egri soliqlarni undirishning fiskal samaradorligi.....	638
Abdulxayeva Shahnoza Muxammadiyevna	
To'qimachilik klasterlari eksport salohiyatini boshqarish masalalari.....	645
Mamasoliyev G'ayratbek Maxamadyusupovich	
Влияние плодородности почвы на урожайность хлопчатника в хлопково-текстильных кластерах Республики Каракалпакстан.....	650
Сагиева Молдир Оразбай кизи	
Оценка категории вейпов среди курильщиков электронных сигарет Узбекистана.....	655
С. М. Мирзалиев, М. О. Куролов, Г. К. Абдурахманова, Джуди Сметана, Крисси Льюис	
Jahon kabel bozorini tatbiq etish va rivojlantirish xususiyatlari.....	668
Uralov Olimjon Maxammadjonovich	
Moliyaviy hisobotlar va ularni tuzish va auditorlik tekshiruvdan o'tkazishning uslubiy jihatlarini rivojlantirish.....	673
Nomozova Qumri Isoyevna, Abdinazarov Samijon Abbos o'g'li, Jabbarov Azamat Murodullayevich, Boymurodov To'liqin Azamatovich	
Digital Transformation Implementation Directions and Instrument Analysis.....	680
Abdurakhmonov Abdumalik Abdurashidovich	
Understanding Financial Indicators and Their Strategic Utilization: Insights from Global Practices and Uzbekistan's Experience.....	684
Astanova Zarnigor Obid qizi, Nomozova Qumri Isoyevna, Jurayev Xurshid Mamatkulovich, Ismatova Kamola Obid qizi	
Turizm xizmatlari eksportida zamonaviy texnologiyalar orqali xizmatlar sifatini oshirishning ahamiyati.....	690
Bakhromov Akmal Abduvahid o'g'li	
Sanoat korxonalarida personal mehnatini tashkil etishni optimallashtirish yo'llari.....	695
Dilovarxo'jayeva Dilnozaxon Shavkatxo'ja qizi, Rustamova Dilnoza Jamshid qizi, Axtamova Parizod Oybek qizi, Nuritdinova Maftuna Jahongirovna	
O'zbekiston Respublikasida pul-kredit siyosati instrumentlaridan foydalanish amaliyotini takomillashtirish..	701
Kaxarova Dilnoza Shavkatovna	
Bojxona faoliyatini transformatsiyalashda innovatsion boshqaruvni takomillashtirishga oid nazariy qarashlar.....	706
Ro'ziboyev Muhiddin Xushnudovich	
Xizmat ko'rsatish sohasida aholining tadbirkorlik faolligini oshirish tendensiyalari.....	710
Xudayarova Maftuna Shavkatovna	
O'zbekiston qishloq xo'jaligini rivojlantirishda xorijiy va mahalliy investitsiyalarning o'rni.....	717
Yusupov Komaliddin Baxtiyor o'g'li	

Факторы успеха в управлении инвестициями промышленных предприятий	721
Ёдгоров Сардорбек Самадович	
Issues of minimizing risks related to mortgage lending of commercial banks of the republic of Uzbekistan	726
Kulliev Istam Yangimurodovich	
O'zbekiston Respublikasida nomoddiy aktivlar hisobini moliyaviy hisobotning xalqaro standartlari talablari asosida tashkil etish xususiyatlari	735
Pardayeva Zulfizar Alimovna	
Tijorat banklari faoliyatida risklarni pasaytirish yo'llari.....	740
Toymuxamedov Ibroxim Rixsiboyevich	
Investitsiyalar – moliyaviy barqarorlik kafolati.....	746
Xaydarov Nizamiddin Xamrayevich	
Современные подходы к управлению системой заработной платы и льгот в условиях рыночной экономики	751
Дониерова Фотимабону Алишер кизи	
Atrof-muhit muhofazasida xulq-atvor iqtisodiyotining roli	759
Djalilov Farxod Abduganiyevich	
Eco-Paths of Uzbekistan: How Corporate Social Responsibility in Tree Planting and Transport Infrastructure is Paving the Way For Sustainable Futures.....	763
Oybekov Shohjahon Akmal o'g'li, Alfira Sofia, Yangiboyev Sirojiddin Jo'ramurodovich	
Oliy ta'lim xizmatlar bozorida raqamli marketingning ahamiyati.....	771
Ruziyeva Shaxlo Raupovna	
Sanoatning kon-geologiya korxonalari iqtisodiy xavfsizligini ta'minlash xususiyatlari.....	776
Xotamov Javohir Abdusharop o'g'li	
Qishloq xo'jaligi agrotexnologiyalarni tijorat banklari orqali kreditlash yo'llari	781
Isakov J. Ya.	
Savdo korxonalarini rivojlantirishda tijorat banklarining ahamiyati va ularni takomillashtirish istiqbollari.....	788
Aktamov Abdulvali Abdug'ani o'g'li	
Ekologik muammolar va "yashil" iqtisodiyot.....	794
Axunova Shohista Nomanjanovna, Maxkamova S. Sh.	
Rivojlangan mamlakatlar tajribasida umidsiz soliqlar qarzini hisobdan chiqarish tartiblari va uni amaliyotda qo'llash masalalari.....	798
G'aybullayev Abdunabi Abduvohid o'g'li, Usubjanov Shavkat Sidiqjanovich, Abdulazizov Baxodirjon Muhammadzohid o'g'li	
Qishloq xo'jaligida qiymat yaratish zanjirini raqamli texnologiyalarni qo'llash asosida takomillashtirish	804
Iroda Turdibayevna Kudratova	
Soliq hisobi va tahlilini takomillashtirishning asosiy yo'nalishlari.....	808
Jumayev Umid Nazarovich, Xo'jayev Sadridin Mamatmurotovich, Gapparov Zokirjon Bozorovich	
Biznesni raqamlashtirishning iqtisodiy mazmuni va binnesni transformasiyasining nazariy asoslari.....	812
Mamajonov Fayzullo Abdusamatovich	
Tadbirkorlik subyektlari eksportini rivojlantirishda raqamli platformalardan foydalanishning xorijiy tajribalari va ulardan foydalanish yo'llari	816
Mamasoatov Dilshod Ravshanovich	
O'zbekistonda raqamli iqtisodiyotning ahamiyati va iqtisodiy rivojlanishga ta'siri.....	824
Maxmudaliyeva Manzuraxon Raxmon qizi	
Globalashuv sharoitida iqtisodiy xavfsizlikni ta'minlash masalalari	827
Qo'ziyev Shodiyor Qilichboy o'g'li, Xakimov Javohir Hamza o'g'li, Turganbaev Nursultan Bayram o'g'li, Masharipov Rasulbek Jo'rabekovich, Xasanov Ruslan Raxmatovich	
Davr xarajatlari va audit hisobini takomillashtirish.....	833
Quliyev Komiljon Shuxratovich, Ismatov Shohislom Nabi o'g'li, Qilichov Chingiz Ne'mat o'g'li	
Innovatsion ta'lim texnologiyalarining mohiyati va nazariy asoslari.....	836
R. K. Ollaberganova	
Mamlakatda moliya bozorini takomillashtirishning asosiy yo'nalishlari.....	841
Rizayeva Laylo Patxulla qizi, Boboqulova Shaxlo Turg'in qizi, Aminjonova Nozima Naimjonovna	
Qishloq xo'jaligida pillachilik biznesini rivojlantirish sharoitlari va imkoniyatlardan samarali foydalanish tahlili	846
Turgunov Odilbek Maripovich	
Hudud investitsion faolligini oshirishda marketing strategiyalaridan samarali foydalanish yo'llari	853
Achilov Abrorjon Niyatqobilovich, Ergashev Alijon Hojimatovich	

Инструменты финансового рынка в сокращении уровня бедности в экономике Республики Узбекистан.....	857
Саиткулова Матлуба	
“Yashil” iqtisodiyot, ekologiyalashtirish va barqaror rivojlanish integratsiyasi: barqaror kelajakni ta’minlashga kompleks yondashuv.....	862
Tadjibayev Zakir Malikovich	
O‘zbekistonda iqtisodiy faollikni ta’minlashga qaratilgan fiskal va monetar siyosatlarining hozirgi holati.....	867
Xudaybergenova Nigora Turgunbayevna	
Davlat budjetida g‘azna ijrosining o‘rni.....	874
Jo‘rayeva Mohinur Norqul qizi, Axmedova Yashnar Abdulla qizi, Nosirova Jamila Akbarovna	
Davlat budjeti daromadlarining ijrosi va nazorati.....	878
G. M. Samandarova	
Sanoat korxonalarida intellektual resurslardan foydalanish samaradorligini oshirish mexanizmi.....	883
Q. A. Odinayev	
Tools of State Policy for Sustainable Development of Social Infrastructure in Uzbekistan.....	888
Abbasov Baurjan Madiyarovich, Navik Istikomah, Se M.Si, Nasriddinov Fazliddin	
Некоторые вопросы инноваций в развитии банковской деятельности.....	894
Джураев К. Т.	
Применение цифровых технологий в противодействии финансовым мошенничествам	901
Гадаев Исмат Ядгарович	
Turizm sohasida kadrlar tayyorlashga ilmiy-nazariy yondashuvlar va kadrlarning zamonaviy kompetensiyalari	905
Yuldasheva Dilnoza Ulug‘bekovna	

GLOBALLASHUV SHAROITIDA IQTISODIY XAVFSIZLIKNI TA'MINLASH MASALALARI

Qo'ziyev Shodiyor Qilichboy o'g'li

O'zbekiston Respublikasi Bank-moliya akademiyasi
"Davlat moliyasi va xalqaro moliya" mutaxassisligi magistranti

Xakimov Javohir Hamza o'g'li

O'zbekiston Respublikasi Bank-moliya
akademiyasi "Davlat moliyasi va xalqaro moliya"
mutaxassisligi magistranti

Turganbaev Nursultan Bayram o'g'li

O'zbekiston Respublikasi Bank-moliya
akademiyasi "Davlat moliyasi va xalqaro moliya"
mutaxassisligi magistranti

Masharipov Rasulbek Jo'rabekovich

O'zbekiston Respublikasi Bank-moliya
akademiyasi "Davlat moliyasi va xalqaro moliya"
mutaxassisligi magistranti

Xasanov Ruslan Raxmatovich

O'zbekiston Respublikasi Bank-moliya
akademiyasi "Davlat moliyasi va xalqaro moliya"
mutaxassisligi magistranti

Annotatsiya: Mazkur maqolada mamlakatning globallashuv sharoitida iqtisodiy xavfsizlikni ta'minlash masalalari, ijtimoiy-iqtisodiy tizimni tashqi va ichki tahdidlardan himoya qilish jarayonida salbiy ta'sirlarga qarshi tura oladigan maxsus tanlangan mexanizm, instrumentlar va dastaklar, ayniqsa, tashqi savdoda amalga oshirilayotgan inklyuziv ijobiy operatsiyalar yordamida ta'minlanishi tadqiq etilgan. Shuningdek, bugungi kunda globallashuv jarayonlarining chuqurlashuvi iqtisodiy xavfsizlikning mintaqaviy tashkil qiluvchisini istisno qilmasligi, aksincha, uni faol rivojlantirishga yordam berishi asoslangan.

Kaliit so'zlar: globallashuv, iqtisodiy xavfsizlik, ijtimoiy-iqtisodiy tizim, tashqi va ichki tahdidlar, tashqi savdo, yalpi ichki mahsulot, iqtisodiy o'sish sur'atlari, raqobatbardoshlik.

Abstract: In this article, the issue of ensuring the country's economic security in the context of globalization, the protection of the socio-economic system from external and internal threats, and the provision of specially selected mechanisms, instruments and levers that can withstand negative effects, especially with the help of inclusive positive operations carried out in foreign trade, are researched. It is also based on the fact that the deepening of globalization processes today does not exclude the regional organizer of economic security, but rather helps to actively develop it.

Key words: globalization, economic security, socio-economic system, external and internal threats, foreign trade, gross domestic product, economic growth rates, competitiveness.

Аннотация: В данной статье рассматривается вопрос обеспечения экономической безопасности страны в условиях глобализации, защиты социально-экономической системы от внешних и внутренних угроз, а также обеспечения специально подобранных механизмов, инструментов и рычагов, способных противостоять негативным воздействиям, особенно с помощью инклюзивных положительных операций, осуществляемых во внешней торговле. Оно также основано на том, что углубление процессов глобализации сегодня не исключает регионального организатора экономической безопасности, а, наоборот, способствует ее активному развитию.

Ключевые слова: глобализация, экономическая безопасность, социально-экономическая система, внешние и внутренние угрозы, внешняя торговля, валовой внутренний продукт, темпы экономического роста, конкурентоспособность.

KIRISH

Jahon iqtisodiyotida globallashuv tushunchasi dastlab XX asrning 80-yillarida sodir bo'lgan iqtisodiy sohalardagi o'zgarishlarni yuzaga keltirgan omillar sifatida amerikalik iqtisodchi olim Teodor Levittning 1983-yilda "Garvard biznes revyu" jurnalida e'lon qilgan maqolasida qo'llanilgan edi. U yirik transmilliy korporatsiyalar ishlab chiqaradigan turli-tuman mahsulot bozorlarining birlashuv jarayonlarini globallashuv deb atagan ^[1]. T.Levittning ta'rifida globallashuv jarayonining iqtisodiy jihatlariga e'tibor qaratgan, xolos. Aslida, globallashuv yaxlit jarayonlarni o'zida qamrab oladi. Tahlilchilar globallashuv jahon iqtisodiy rivojlanishining u yoki bu ijtimoiy-iqtisodiy, texnologik va ekologik tendentsiyalarga qanday ta'sir ko'rsatishini o'rganishlari lozim.

Jahon iqtisodiyotining globallashuvi sharoitida davlatning iqtisodiy xavfsizligini ta'minlash muammolari tobora dolzarb bo'lib bormoqda. Davlatning hamda mamlakatdagi boshqa xo'jalik yurituvchi subyektlarning ham iqtisodiy xavfsizligini ta'minlash muhim rol o'ynaydi.

"Iqtisodiy xavfsizlik" tushunchasi dastlab davlat tashkilotlari darajasida tan olingan va institutsional jihatdan qayd etilgan, chunki uzoq vaqt davomida davlat suveren huquqlarning yagona egasi sifatida qabul qilingan edi. 1934-yil iyun oyida AQSh Prezidenti F. D. Ruzvelt dunyoda birinchi marta "Iqtisodiy xavfsizlik qo'mitasini tashkil etdi. Biroq, XX asr yakunida globallashuv va mamlakatlashtirish kabi qarama-qarshi tendentsiyalar bu yondashuvni shubha ostiga qo'ydi.

Iqtisodiy xavfsizlik—milliy xavfsizlikning muhim tarkibiy qismidir, chunki iqtisodiyot davlat faoliyatining barcha sohalarini qamrab oladi va mamlakat iqtisodiyotining barcha darajalarini har qanday omilning qasddan ta'siri yoki o'z-o'zidan kirib kelishi natijasida yuzaga keladigan bozor kuchlari xavfli harakatlaridan himoya qilishni anglatadi.

M.Ya.Kornilov, xulosasiga ko'ra "Iqtisodiy xavfsizlik" kategoriyasini talqin etishida muammoli joylar mavjud, bu "deyarli barcha talqinlarda ularning deklarativligi tajjubga solishi ta'kidlanadi. Ularda semantik jihatdan "xavfsizlik" so'zi, xavf-xatarning yo'qligi yoki boshqacha qilib aytganda, kimnidir, kimdandir himoyalanganligini anglatishi butunlay e'tibordan chetda qoldiradilar. Xuddi shunday talqinlardan iqtisodiyotni nimadan va nimani himoya qilish kerakligini tushunish mutlaqo mumkin emas ^[2].

A. I. Tatarkin ^[3], E.A.Oleynikov ^[4], V.V. Krivorotov ^[5] va boshqalarning ilmiy asarlarida "xavfsizlik" atamasi ob'ektni salbiy ta'sirlardan himoya qilish yoki himoyalanganligini anglatadi", bu esa mualliflarning tadqiqot mavzusiga yondashuvlari o'xshashligi haqida gapirishga imkon beradi. Salbiy ta'sirlar deganda turli darajadagi ehtimollik bilan himoya ob'ektiga ma'lum darajada zarar etkazishi mumkin bo'lgan jarayonlar va hodisalar majmui tushuniladi. Ushbu fikrga asoslanib ko'plab tadqiqotchilar tomonidan ta'sirlarni differentsatsiyalashni taklif qiladi, bu bizga himoya ob'ektini nimadan himoya qilish kerakligini aniqlash to'g'risida umumiy fikrni shakllantirishga imkon beradi.

Ayrim davlatlar o'rtasidagi iqtisodiy aloqalarning tobora murakkablashib borayotgani, globallashuv va integratsiyaning kuchayishi sharoitida iqtisodiy tahdidlar kuchayib bormoqda, bu esa o'z navbatida iqtisodiyotning barcha darajalarida iqtisodiy xavfsizlikni ta'minlashning qisqa muddatli va strategik jihatdan samarali kontsepsiyasini ishlab chiqishni taqozo etmoqda.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Maqolada globallashuv sharoitida iqtisodiy xavfsizlikni ta'minlash masalalari bo'yicha nazariy mushohada, muammoga tizimli yondashuv, kuzatish, umumlashtirish, tahlil, sintez kabi usullar samarali qo'llanildi, shuningdek, mamlakat tashqi iqtisodiy faoliyatidagi muammolar va ularning echimlari xususida xulosa va takliflar shakllantirilgan.

TAHLIL VA NATIJALAR

Globallashuv, ko'pgina olimlarning fikricha, jamiyat rivojlanishining evolyutsion tendentsiyasidir. Ayni paytda globallashuv, bir tomondan, tahdidlarni keltirib chiqarsa, ikkinchi tomondan, yangi imkoniyatlar yaratadi.

Hozirgi vaqtda har bir davlatda mamlakatning iqtisodiy xavfsizligi darajasini aniqlash uchun ko'rsatkichlar tizimi ishlab chiqilgan. Ammo iqtisodiy xavfsizlik holatini aniqlashda yagona umumiy yondashuv mavjud emas. Ko'pgina mualliflarning ta'kidlashicha, mamlakatning iqtisodiy xavfsizligi holatini tavsiflovchi ko'rsatkichlar tizimi boshqacha bo'lishi mumkin.

COVID -19 virusi pandemiyasining global betartibliigi umume'tirof etilgan tashqi tahdidlardan tashqari, kutilmagan tahdidlar ham borligini yana bir bor isbotladi. Shuning uchun davlatlar, mintaqalar yoki xo'jalik yurituvchi sub'ektlarning iqtisodiy xavfsizligi darajasini aniqlash ko'rsatkichlar tizimi va uning ko'rsatkichlari darajasini, xususan, mamlakat iqtisodiyotini qo'llab quvvatlash uchun olinayotgan tashqi qarzarlar, korxonalar uchun aylanma fondlarni mablag'lar bilan ta'minlash uchun olinayotgan bank kreditlari va boshqa jalb qilinayotgan qarzar mablag'lari doimiy ravishda tadqiq va tahlil qilishni talab qiladi.

O'zbekiston Respublikasi Markaziy banki tomonidan ushbu manbalar tahlili shuni ko'rsatadiki, so'nggi yillarda davlatning tashqi qarzi ko'paygan. Besh yil ichida tashqi qarzar deyarli ikki barobar ortdi. Byudjet taqchilligi esa 2024-yilning birinchi choragidayoq 20 trillion so'mni tashkil etgan.

O'zbekiston tashqi qarzi 2023-yilning oxiriga kelib 29,6 milliard AQSh dollariga etdi. Bu 2022-yilga qaraganda biroz ko'p. Biroq xalqaro valyuta jamg'armasi yillik hisobotida O'zbekistonning davlat qarzini "mo'tadil" deya baholagan.

O'zbekiston tashqi qarzi 2023-yilning oxiriga kelib 29,6 milliard AQSh dollariga etdi. Bu 2022-yilga qaraganda biroz ko'p. Biroq xalqaro valyuta jamg'armasi yillik hisobotida O'zbekistonning davlat qarzini "mo'tadil" deya baholagan.

Darvoqe, Iqtisodiyot va moliya vazirligining rasmiy ma'lumotlariga ko'ra O'zbekistonning davlat qarzi so'nggi yilning to'rtinchi choragida 31,9 milliard AQSh dollar ko'rsatkichiga ega. Tashqi qarzar davlat umumiy qarzining katta ulushiga to'g'ri keladi. Ya'ni 2023-yilning birinchi choragida 25,9 milliard AQSh dollar, ikkinchi choragida 25,8 milliard AQSh dollar, uchinchi choragida 26,1 milliard AQSh dollar, to'rtinchi choragida 29,6 milliard AQSh dollarni tashkil etadi. Buning YalMga nisbati mos ravishda 31.3%, 30.2%, 29.9%, 32.6% ga teng [6].

Tashqi qarzar, asosan, davlat byudjetini qo'llab-quvvatlash, yoqilg'i-energetika sanoati, transport va transport infratuzilmasi, qishloq va suv xo'jaligi, uy-joy kommunal xo'jaligi, tadbirkorlik faoliyati va sanoat ishlab chiqarishni qo'llab-quvvatlash, sog'liqni saqlash, ta'lim, axborot va kommunikatsiya texnologiyalari kabi sohalarga yo'naltirilgan.

Davlat tashqi qarzi 5 yillik davrda:

- 2019-yilda - 15.7 milliard AQSh dollar;
- 2020-yilda - 21.1 milliard AQSh dollar;
- 2021-yilda - 23.6 milliard AQSh dollar;
- 2022-yilda - 25.9 milliard AQSh dollar;
- 2023-yilda - 29.6 milliard AQSh dollar.

Ma'lum qilinishicha, O'zbekistonga tashqi qarzar Osiyo taraqqiyot banki, Osiyo infratuzilmaviy investitsiyalar banki, Islom taraqqiyot banki kabi xalqaro moliyaviy institutlardan jalb qilingan va buning ijobiy tomoni ularda stavkalar nisbatan past ekanligi bilan xarakterlanadi.

2023-yilning 1-iyul holatiga ko'ra davlat tashqi qarzi kreditorlari kesimida Xitoy, Yaponiya, Janubiy Koreya, Frantsiya, Rossiya va boshqa davlatlar o'rin olgan [7].

O'zbekiston Jahon banki standartlari bo'yicha past va o'rta daromadli davlat bo'lgani uchun bu tashqi qarzga juda ehtiyotkorona yondashishni talab qiladi. Jahon banki ma'lumotlariga ko'ra, past daromadli mamlakatlar orasida aholi jon boshiga o'rtacha yalpi ichki mahsulot va tashqi qarz YalMga nisbatan 2259 AQSh dollarini va 29 foizni tashkil etadi.

O'zbekistonda aholi jon boshiga YalM past (2008), tashqi qarzning yalpi ichki mahsulotdagi ulushi esa past daromadli mamlakatlar bo'yicha jahon o'rtacha ko'rsatkichidan yuqori (34%). Ko'pgina tadqiqotchilarning fikricha, bu ko'rsatkich davlatning iqtisodiy xavfsizligining muhim ko'rsatkichlaridan biridir.

Katta tashqi davlat qarzi va korporativ qarzlarning ortib borishi, importga haddan tashqari qaramlik va tovar eksportining ortiqcha yuklanishi mamlakat iqtisodiyotiga tashqi tahdidlardir. Ushbu ko'rsatkichlarning davomiyli va o'sishi, shuningdek, yuqoridagi tahdidlarning o'zaro ta'siri doirasining kengayishi davlatning iqtisodiy o'sish sur'atlari, raqobatbardoshligi va fuqarolar farovonligi bo'yicha rivojlangan mamlakatlardan orqada qolishiga olib keladi.

Shuning uchun mamlakatning iqtisodiy xavfsizligini tavsiflovchi ko'rsatkichlar mezonlarini aniqlash puxta ilmiy izlanishlarni talab qiladi.

Iqtisodiy xavfsizlikka tahdidlar har qanday darajadagi xo'jalik yurituvchi subyekt faoliyatida nomutanosiblikni keltirib chiqarishi mumkin. Iqtisodiy xavfsizlikni ta'minlash butun davlat darajasida strategik vazifaga aylanadi, chunki milliy xavfsizlikning ijtimoiy, siyosiy, harbiy, texnologik, oziq-ovqat va boshqa turlari iqtisodiy sohaga bog'liq. Aynan mamlakat milliy xavfsizligini ta'minlash sharoitida barqaror iqtisodiy o'sish, fuqarolar farovonligi va davlat farovonligi oshishi mumkin.

Davlatning iqtisodiy xavfsizligi duchor bo'lgan tahdidlar turli darajadagi ta'sir va ularning paydo bo'lish xarakteriga ega bo'lishi mumkin. Tahdidlarni to'g'ri tasniflash ularni boshqarish jarayonida muhim rol o'ynaydi. Ancha vaqtdan beri rivojlanib borayotgan globallashuv ta'sirida iqtisodiy xavfsizlikka ko'plab tahdidlar kuchaymoqda. Savdo, ishlab chiqarish va moliyaviy munosabatlarning jahon iqtisodiy kompleksining faol rivojlanishi davom etmoqda. Milliy iqtisodiyotlar bir-biri bilan chambarchas bog'liq va bir-birini to'ldiradi. Bu iqtisodiy xavfsizlikka tahdidlarning yana bir tasnifini - globallashuv bilan bog'liq tahdidlar va undan mustaqil tahdidlarni aniqlashni aniq ko'rsatmoqda.

Globallashuv jamiyat taraqqiyotidagi evolyutsion tendentsiyadir. Bundan tashqari, bu hodisa noaniq bo'lib, ijobiy va salbiy xususiyatlarga ega. Globallashuvning ijobiy xarakteri xalqaro munosabatlarning rivojlanishi, import-eksport jarayonlari, davlatlar o'rtasidagi madaniy aloqalarning mustahkamlanishi va chuqurlashishi va hokazolarda namoyon bo'ladi.

Salbiy tomoni shundaki, globallashuv jarayoni davlatning iqtisodiy xavfsizligi holatiga salbiy ta'sir ko'rsatishi mumkin, chunki mamlakat iqtisodiyoti yanada ochiq bo'lib, davlat bozorlari boshqa davlatlar bozorlariga qaram bo'lib qoladi. Iqtisodiyot, jamiyat va xomashyo ta'minotining keskinlashib borayotgan muammolari global xarakterga ega bo'lib, bu import hajmining oshishiga va salbiy savdo balansining paydo bo'lishiga olib kelmoqda. 2023-yilda O'zbekiston tashqi savdo aylanmasida Xitoy va Rossiyaning ulushi 38 foizga etdi, qo'shni mamlakatlarning ulushi esa 17 foizdan 13 foizgacha qisqardi. Yil davomida oltinsiz eksport atigi 4,5 foizga o'sdi va mutlaq rekord miqdorda – 8,2 mlrd dollarlik oltin sotildi. Gaz eksporti qariyb ikki barobarga qisqardi ^[8].

2023-yilda O'zbekistonning tashqi savdo aylanmasi 2022-yilga nisbatan 23,9 foizga oshib, 62,5 mlrd dollarga etgan. Shundan 24,4 mlrd dollarlik savdoni eksport, 38,1 mlrd dollarlik savdoni esa import tashkil etgan. Tegishli ma'lumotlarni Statistika agentligi ma'lum qildi.

2022-yilga taqqoslaganda, eksport hajmi 23,8 foizga, import hajmi 24,0 foizga oshgan. Tashqi savdo manfiy saldosi 2,7 mlrd dollarga oshib, 13,7 mlrd dollarga etgan ^[9].

Globallashuv doirasidagi mavjud xavf-xatarlar, qiyinchiliklar, iqtisodiy xavfsizlikka tahdidlarga qaramasdan, uni ichki iqtisodiyotni mustahkamlash va raqobatbardoshligini oshirish omili ham deyish mumkin.

Xorijiy mahsulotlarning ichki bozorga kirib kelishi va mahalliy mahsulotlarning xalqaro bozorga chiqishi raqobatbardoshlikni oshirishga haqli ehtiyojni yuzaga keltiradi. Bu texnologiyalarni ishlab chiqish va yangilash, miqyosda tejamkorlik, ishlab chiqarish tannarxini pasaytirish va natijada ularning narxini pasaytirish uchun turtki bo'lishi mumkin, bu esa iqtisodiy o'sish barqarorligiga ta'sir qilishi mumkin. Globallashuv jarayonlarining bir qismi sifatida tovarlar va xizmatlar sifati yaxshilanishi kerak va eng istiqbolli tarmoqlarni rivojlantirish uchun imkoniyatlar ochilishi mumkin.

Bundan tashqari, mahalliy ishlab chiqarishga tahdidlar davlat e'tiborini uni qo'llab-quvvatlash, turli islohotlarni amalga oshirish va himoya choralarini tashkil etish zarurligiga qaratmoqda. Jahon iqtisodiyotining globallashuvi insoniyat jamiyatining ko'plab muammolarini hal qilish uchun jiddiy asos yaratadi. Globallashuv ixtisoslashuv va xalqaro mehnat taqsimotining chuqurlashishiga yordam beradi. Uning sharoitida mablag'lar va resurslar yanada samarali taqsimlanadi, bu esa pirovardida o'rtacha turmush darajasini oshirishga va aholining hayot istiqbollarini kengaytirishga yordam beradi.

Uning sharoitida to'g'ridan-to'g'ri investitsiyalarning o'sish sur'ati jahon savdosining o'sish sur'atlaridan ancha yuqori bo'lib, bu sanoat texnologiyalari transferi va transmilliy kompaniyalar shakllanishining eng muhim omili bo'lib, milliy iqtisodiyotlarga bevosita ta'sir ko'rsatadi. Globallashuvning afzalliklari boshqa mamlakatlarda tegishli sohalarida yetakchi xorijiy davlatlarning ilg'or ilmiy-texnikaviy, texnologik va malaka darajalaridan foydalanish natijasida olinadigan iqtisodiy foyda bilan belgilanadi, bu hollarda ishlab chiqarish bilan bog'liq ba'zi muammolarni hal etish qisqa vaqt va nisbatan past xarajatlar bilan amalga oshirilishi mumkin.

Tashqi savdo aylanmasi

2023- y.: **62 567,4** +23,9 %

Saldo

(2022- y.: 50 500,3)

2023- y.: **-13 715,0** (2022- y.: -11 035,2)

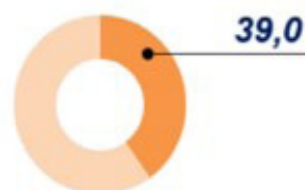

Eksport

2023- y.: **24 426,2** +23,8 %

(2022- y.: 19 732,6)

TSAdagi ulushi, % da

Import

2023- y.: **38 141,2** +24,0 %

(2022- y.: 30 767,8)

1-rasm: Uzbekistonning tashqi savdo aylanmasi¹

Globallashuv global ishlab chiqarishning ratsionalizatsiyasi va ilg'or texnologiyalarning tarqalishi, shuningdek, global miqyosda doimiy innovatsiyalar uchun raqobat bosimi natijasida hosildorlikning oshishiga olib kelishi mumkin. Globallashuv mamlakatlarga ko'proq moliyaviy resurslarni safarbar qilish imkonini beradi, chunki investorlar ko'paygan bozorlarda kengroq moliyaviy vositalardan foydalanishlari mumkin.

XULOSA VA TAKLIFLAR

Yuqoridagilarni umumlashtirib, globallashuvni tabiiy obyektiv jarayon deb hisoblashimiz mumkin. Shu bilan birga, globallashuv, bir tomondan, davlatlarga yangi imkoniyatlar yaratasa, ikkinchi tomondan, esa iqtisodiy xavfsizlikka tahdid soladi.

Muayyan davlatning globallashuv istiqbollariga to'g'ri yondashishi, mamlakatlar o'rtasidagi hamjihatlik va hamkorlikka intilishi bilan imkoniyatlarni kuchaytirish va tahdidlar ta'sirini minimallashtirish mumkin, bu esa farovonlikning umumiy yaxshilanishiga ijobiy ta'sir qiladi.

Globallashuv mahalliy ishlab chiqaruvchilar uchun o'z faoliyatini saqlab qolish, uni yangi bosqichga ko'tarish va davlat iqtisodiyotini yanada raqobatbardosh bo'lishga majburlovchi omilga aylanishi mumkin, chunki tulli chaqiriq va va tahdidlar davlatning barcha iqtisodiy salohiyatini takomillashtirish va rivojlantirishni talab qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati (References):

1. <https://marketing-course.ru/levitt-globalizatsiya-marketin/>
2. Корнилов, М.Я. Экономическая безопасность России: основы теории и методологии исследования: учебное пособие / М.Я. Корнилов; Российская академия государственной службы при Президенте Российской Федерации. 2-е изд., стереотип.—Москва: Изд-во РАГС, 2011. —С.18.

¹ Manba: <https://kun.uz/kr/news/2024/01/23/uzbekistonning-tashqi-savdosi-asosiy-tendensiyalar>.

3. Татаркин, А.И. Комплексная методика диагностики социальнодемографической безопасности региона: коллективная монография / под ред. А.И. Татаркина, А.А. Куклина. Екатеринбург: Институт экономики УрО РАН, 2007. –155 с.
4. Олейников, Е.А. Экономическая и национальная безопасность: учебник / Е.А. Олейников; под ред. Е.А. Олейникова. –Москва: Экзамен, 2004. –768 с.
5. Криворотов, В.В. Экономическая безопасность государства и регионов: учеб. пособие для студентов вузов, обучающихся по направлению “Экономика” / В.В. Криворотов, А.В. Калина, Н.Д. Эриашвили. – Москва: ЮНИТИ-ДАНА, 2012. – С.65.
6. <https://platina.uz/2024/05/06/ozbekistonning-tashqi-qarzi-qancha>
7. <https://platina.uz/2024/05/06/ozbekistonning-tashqi-qarzi-qancha>
8. <https://kun.uz/kr/news/2024/01/23/ozbekistonning-tashqi-savdosi-asosiy-tendensiyalar>
9. <https://kun.uz/kr/news/2024/01/23/ozbekistonning-tashqi-savdosi-asosiy-tendensiyalar>.

Jurnal sayti: <https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz>

Yashil

IQTISODIYOT va TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, siyosiy, ilmiy, ommabop jurnal

Ingliz tili muharriri: Feruz Hakimov

Musahhih: Xondamir Ismoilov

Sahifalovchi va dizayner: Iskandar Islomov

2024. № 5

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelmasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

Mazkur jurnalda maqolalar chop etish uchun quyidagi havolalarga maqola, reklama, hikoya va boshqa ijodiy materiallar yuborishingiz mumkin.

Materiallar va reklamalar pullik asosda chop etiladi.

El.Pochta: sq143235@gmail.com

Bot: [@iqtisodiyot_77](https://t.me/@iqtisodiyot_77)

Tel.: 93 718 40 07

Jurnalga istalgan payt quyidagi rekvizitlar orqali obuna bo'lishingiz mumkin. Obuna bo'lgach, [@iqtisodiyot_77](https://t.me/@iqtisodiyot_77) telegram sahifamizga to'lov haqidagi ma'lumotni skrinshot yoki foto shaklida jo'natishingizni so'raymiz. Shu asosda har oygi jurnal yangi sonini manzilingizga jo'natamiz.

"Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali 03.11.2022-yildan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №566955 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.

Litsenziya raqami: №046523. PNFL: 30407832680027

Manzilimiz: Toshkent shahar, Mirzo Ulug'bek tumani
Kumushkon ko'chasi, 26-uy.

Jurnalning ilmiyligi:

"Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali

O'zbekiston Respublikasi Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vazirligi huzuridagi Oliy attestatsiya komissiyasi rayosatining 2023-yil 1-apreldagi 336/3-sonli qarori bilan ro'yxatdan o'tkazilgan.